

Schneller János

A feltáruuló természetfeletti

Dorogi János
Ars Naturae
című kiállítása

Műcsarnok,
2021. V. 16-ig

DOROGI János:
Ars Naturae-sorozat
(részlet), 2017-2021,
bronzszobrok
Fotó: Berényi Zsuzsa
HUNGART © 2021
↓

A mulettek, temetkezési ékszerek, ismeretlen funkciójú, nagy műgonddal elkészített, áttört, cizellált tárgyak, egy távoli, ismeretlen, ősi civilizáció kincsleletei sötét falakon, erősen megvilágítva – a kiállítás belső, fekete szobájába lépve elsősorban ezek az asszociációk keringenek a fejemben. Kösöntyűk, fibulák vagy előkelő családok címerei sorakoznak egymás mellett? – teszem

fel magamnak a kérdést, miközben a fekete falak előtt szinte lebegni látszó tárgyakat szemlélem. Közelebb lépve hozzájuk feltűnnek a mives, kidolgozott felületek, az apró részletek és az organikus formák; mintha nem is emberkéz, hanem a természet alkotta volna őket. Ugyanakkor érzem rajtuk az emberi elme lenyomatát, az értelem alkotta jelek, az irányított formaképzés árulkodó nyomait. Miközben tudom, hogy mindez csak fantáziálás, hiszen már két terem óta barátkozom Dorogi János sajátos művészi világával, ahol az anyag természete és a művész szándéka kéz a kézben járva hozza létre a műveket. És különben is, itt vagyok a Műcsarnokban, ahol nem szokás ősi kincsleleteket kiállítani. De vajon mi lenne velem e háttértudás és a kontextus nélkül? Vajon elhinném-e az áldokumentumfilm narrátor meggyőzően magabiztos hangján előadott történetét a korai szamurájok aranyékszereiről, mely szerint minden hős a csatába menet elkészítette a maga védőmulletjét, amit a páncélja alatt viselt?

Valóban van ezekben a szinte miniatűr szobrokban valami a japán netsukék és fametszetek világából. Talán éppen a szemlélet az, ami nemcsak az ősi japán shintoszentélyek természettel összhangban épített templomait, hanem a japán művészet egészét áthatja; úgy alkotni meg egy műalkotást, hogy annak minden részlete összhangban legyen azzal az anyaggal, amelyből készült. Így az egész kompozíció organikus hatást kelt, mintha a művésznek csak ki kellene bontani a már potenciálisan benne rejlő formát a megfelelő méretű és anyagú testből.

De mit is látunk tulajdonképpen ezen a kiállításon? Főként reliefeket, melyek a falra rögzítve csak egyik oldalukat mutatják, és így – néhány kivételtől eltekintve – sokkal közelebb vannak a kétdimenziós képekhez, mint a háromdimenziós szobrokhoz, de párhuzamos vonalrendszereik leginkább a fametszetekhez vagy azok dúcaihoz teszik hasonlóvá őket.

A művek két jól elválasztható műtárgycsoportot alkotnak: az első két teremben főként viaszból és gipszből készült tárgyak kaptak helyet. Ezek a felületükön egymás mellé vagy egymásra rakódó rétegekből olyan struktúrákat képeznek, amelyek a művész kompozíciója (és koncepciója) révén főként természeti tájak asszociá-

cióját keltik: hegyvonalatok, vízések, tektonikus sziklaképződmények és az élő növényzet látványa bontakozik ki a falakon. Bár az emberre utaló jelek a természeti környezetben csak elvétve és kizárólag közvetett módon jelennek meg, egy-egy geometrikus forma (házikó) kompozícióba illesztésével a tekintet az absztrakt felületi játékok láttán legtöbbször monumentális természeti jelenségeket detektál. Közrejátszik ebben a felületek különféle patinákkal való kezelése, melynek eredményeképpen az azokon megjelenő tónusátmenetek még mozgalmassabbá és plasztikusabbá teszik a tér illúzióját.

A második műtárgycsoport a már korábban említett, patinázott bronzoké, amelyek a hagyományos viaszvezejtéses öntési technikával készültek, és vizuálisan sokkal kevésbé kapcsolódnak a tájkép élményéhez. Inkább egy sokkal elvontabb, de mégis természetközeli élményt adnak. Bár itt az élmény inkább egy mikroszkopikus, miniatűr világ apró mintázataiban fedezhető fel. A szabályos rovátkák elsősorban az emberi kéz aprólékos munkáját sejtet-

tik, majd közelebb lépve szúrágások, évgűrűk, felhőformák, vízáramlatok, apró lények alakjára emlékeztetnek. Az egymással formailag rokon művek ragyogóan fényes, aranyra emlékeztető, majd máskor matt fehér vagy éppen zöldben játszó patináikkal rendkívül különböző, sokszor ellentétes hatást válthatnak ki.

Dorogi szobrai sok szempontból elbizonytalanítanak. Sem készítési idejükről, sem származási helyükről nem árulnak el sokat. Időtlenek, és néhány kivételt leszámítva meglehetősen nehezen illeszthetők szobrászati hagyományainkba. Ez a bizonytalanság ebben az esetben azonban kifejezetten üdítően hat, mert olyan szabadságérzetet ad, amely leginkább a művész szabadságából fakadhat, akit mintha kizárólag az általa választott anyag természetes tulajdonságai kötnének: a megszilárdulás sebessége, a kiönthető forma maximális mérete és az anyag természete. Mindezek összhatásából – az esetleges hibákból, a felületi egyenetlenségek révén – látszólag véletlenszerűen születnek meg a végső formák. De vajon mekkora

↑
DOROGI János:
Ars Naturae-sorozat
(részlet), 2017-2021,
gipszplasztika
Fotó: Berényi Zsuzsa
HUNGART © 2021

DOROGI János:
Ars Naturae-sorozat
(részlet), 2017-2021,
bronzszobrok
Fotó: Berényi Zsuzsa
HUNGART © 2021

a művész szabadsága, ha az anyag természetéből adódó folyamatokat nem akarja megváltoztatni? Ha a forma létrehozásában a fizikai törvények, a viasz kémiai összetétele, a levegő hőmérséklete, a gravitáció ugyanannyira meghatározza a művet, mint saját szándéka? Mintha pont ez az alapállás, a természet törvényeinek követése szabaddítaná meg a természet utánzásának vagy egy megörökölt formarend követésének a kényszerétől. Éppen az időtlen törvényekhez való ragaszkodás teszi az objektet ennyire örökérvényűvé, a formákat pedig a végtelen számú lehetőség miatt ennyire szabaddá.

Talán nem nagy tévedés azt mondani, hogy amit látunk, organikus szobrászat, hiszen Dorogi János természetesen képződő, a természetben is fellelhető formákból építkezik, és így minden művével a természetet idézi meg. De ennél azért többről van szó. Alkotás közben engedi, hogy az anyag természetes alakulása önmagától, jobban mondva önmagából hozza létre, vagyis képezze meg a formát, azaz a művész hozzájárulásával tulajdonképpen kibomoljon, kifejlődjön. Így nyer értelmet a kiállítás címűül választott *ars naturae* elnevezés, azaz a természet művészete. Miközben nagyon jól tudjuk, hogy már maga a fogalom is az ember és a természet szembeállításából származik, hiszen a természetnek nincsen művészete, csak természete van. Pont ez a distinkció emlékeztet a leginkább arra, hogy a természetben csak az emberi szellem látja meg a művészetet, ismeri fel benne a természetfelettit. Azaz a tájat néző ember a művészet által ismeri fel a természet szépségeit. Hogy egy klasszikus idézettel éljek: „ebben a tájban él egy festő, aki olyan ügyesen festi azt a tájat, hogy annak a tájnak aztán olyanná kell lenni, amilyen a festmény” (Lovasi András).

Emellett még egy nagyon fontos jelenségre hívják fel a figyelmünket a kiállított művek: arra, hogy a kicsiben lejátszódó folyamatok nagyban is ugyanúgy működnek. A viaszrétegek szilárdulása közben létrejövő redőzet

nemcsak emlékeztet a felhőóriások vagy a gyűrött hegyvonulatok látványára, hanem pontosan ugyanazok a törvények vonatkoznak rájuk is, s így hasonlóságuk nem pusztán mimetikus, hanem szubsztanciális, azaz lényegi.

Dorogi János művészete mégsem marad párhuzamok nélkül. Gondoljunk csak Csurka Eszter nagy méretű, víz alatt készülő, viaszba, majd később bronzba merevített lángszobraira, melyek – akárcsak Dorogi művei – egyszerre hordozzák magukban a természet törvényeit és az emberi kéz nyomait. Bár Csurka esetében a pillanat kimerevítése talán fontosabb mozzanat, mint az *Ars Naturae*-sorozat darabjain, ahol az organikus növekvő formák egy sokkal kiszámíthatóbb folyamat állomásait merevítik ki, így jóval szabályosabb és statikusabb látványt hoznak létre, mint nagy méretű társaik. A hasonlóság ezzel együtt is szembeszökő.

Az első terem kis méretű viasztondói láttán pedig leginkább Bernát András párhuzamos rovátkákból felépített, illuzórikus belső terei jutnak eszembe, melyek sziklabarlangok mélyére, vagy az egymásba kapaszkodó szalagok révén a végtelenbe tartó térbeli meanderre, vagy Möbius-szalagokra emlékeztetnek. Esetünkben a természet törvényei azonban kevésbé meghatározók, a szabályokat szigorúan a művész fekteti le. Itt a hasonlóság inkább mimetikus, de mindenképpen érvényes.

A sötét szobába visszatérve még mindig érzem azt a kincstári, „Kunst und Wunderkammer“-hangulatot, amelyben gyűjtői szempontból ugyanolyan érdekes és ritka portékáknak számítottak a természetben fellelhető ritkaságok, mint a műalkotások, és éppen ezért ugyanabban a státuszban is kezelték őket. Esetünkben azonban a természet csodálata egy sokkalta szublimáltabb formában, a művek belső szabályszerűségébe burkolva jelenik meg. Különlegességüket a természet ember által megjelenített természetfelettsége és ennek nyilvánvalóvá tétele adja.